STUDIA PRAWNO-POLITOLOGICZNE
2024 – Tom 1 – Nr 1

PATRYCJA BUJAKIEWICZ
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID: 0009-0009-0022-6484

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SZKODĘ WYRZĄDZONĄ PRZEZ PRODUKT NIEBEZPIECZNY NA TLE ROZPORZĄDZENIA RZYM II

Streszczenie: Niniejsza praca porusza problem odpowiedzialności za szkodzę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny na tle Rozporządzenia PE i Rady (WE) nr 864/2007 o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II). Z uwagi na umasowienie, upowszechnienie obrotu gospodarczego, który za swój przedmiot ma niejednokrotnie produkty uwzględniono problematykę odpowiedzialności za szkodzę wyrządzoną przez niebezpieczny produkt w kontekście prawa prywatnego międzynarodowego. W toku pracy poczyniono rozważania dotyczące zakresu definicji produktu oraz odpowiedzialności za produkt, cel wprowadzenia regulacji na płaszczyźnie kolizyjnej, odnoszące się do rodzajów oraz hierarchii łączników, kwestie wyboru prawa przez strony, kryterium wprowadzenia produktu do obrotu, nadto uwzględniono klauzulę porządku publicznego oraz rys historyczny. Praca opiera się na wykorzystaniu metod dogmatycznej, w tym historycznej oraz teoretycznoprawnej.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność za szkodzę, produkt niebezpieczny, Rzym II, prawo kolizyjne.

1. WSTĘP

Jedną z głównych cech, która wyróżnia obrót gospodarczy we współczesnym świecie jest jego masowość, a także zwiększająca się profesja podmiotów w nim uczestniczących. Nadto zasięg produkcji oraz wszechstronnie rozumiany handel towarów jest tak nasilony, iż niejednokrotnie może to powodować przekroczenie pewnych granic, a tym samym pokrzywdzenie osoby, która jest odbiorcą produktu. Należy zwrócić uwagę, iż w dzisiejszych czasach czynnikiem wyróżniającym handel towarami jest jego globalizacja, za którą daleko odbiegają regulacje prawne obejmujące ochronę rozlegle pojętego konsumenta. Stąd tak istotne stało się ujednolicenie norm międzynarodowych w tym aspekcie. W obszernym systemie regulacji, które mają za zadanie przede wszystkim chronić osobę konsumenta, akcentuje się kryteria odnośnie spełnienia pewnych standardów, jakości, które w sposób techniczny dostosowują skalę bezpieczeństwa towarów stosując przy tym różnorodne środki o charakterze administracyjnym tj. certyfikaty, restrykcje odnośnie stosowania pewnych substancji. Inną kategorią środków mających docelowo ochronę konsumenta są środki cywilnoprawne do których można zaliczyć odpowiedzialność odszkodowawczą, w tym również odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny.

2. WYZNACZENIE ZAKRESU DEFINICJI „PRODUKTU" ORAZ „ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA PRODUKT"

Interpretacji wymaga również terminologia odpowiedzialności za produkt. Na gruncie polskiego prawodawstwa można powiedzieć, iż jest to odpowiedzialność odszkodowawcza, która nie zależy od winy za wyrządzenie szkody, ponieważ wyznaczona jest w oparciu o zasadę ryzyka. W wyniku wprowadzenia do obrotu produktu niebezpiecznie wadliwego, dochodzi do przypisania wyżej wymienionej odpowiedzialności w postaci deliktu. W tym przypadku odpowiedzialność leży po stronie producenta, natomiast chroniony będzie każdy kto doznał szkody w wyniku wadliwości produktu. Owa odpowiedzialność rozciąga się również na szkody

następcze, która nie obejmuje tylko podstawowej odpowiedzialności za produkt. Należy zaznaczyć, iż nie posiada ona charakteru zupełnego, gdyż producent może wymienionej odpowiedzialności uniknąć na skutek wystąpienia przesłanek egzoneracyjnych. Ponadto odpowiedzialność za produkt powstaje ex lege, bez możliwości jej wyłączenia czy ograniczenia, nie zamyka to również drogi do osobnego dochodzenia roszczeń[1]. Uregulowania bazujące na szczególnej odpowiedzialności producenta za produkt na zasadzie ryzyka, zobligowują go do szczególnej staranności, w celu zapobiegnięcia wyrządzenia przez produkt niebezpieczeństwa wywołania szkody po stronie konsumenta.

Z kolei na gruncie rozporządzenia Rzym II art. 5 wprowadzona zostaje pewna niepewność co do zakresu wyrażonej tam normy kolizyjnej. W istocie wskazuje ona na szkodę, która została wyrządzona przez produkt, jednakże nie precyzuje jak należy interpretować pojęcie „produktu" czy „odpowiedzialności za produkt", mimo iż systemy prawne różnych państw używają je w odmiennych znaczeniach. Stąd też należy zaznaczyć, iż wykładnia rozporządzenia powinna posiadać charakter autonomiczny, opierać się przede wszystkim na tym co stanowi konstytutywną cechę odpowiedzialności za produkt, czyli samo wyrządzenie szkody przez produkt, a także obciążenie odpowiedzialnością osoby uczestniczącej we wprowadzeniu tego produktu na rynek – zwykle producenta[2].

Ze względu na brak definicji legalnej produktu, Komisja w uzasadnieniu pierwszego projektu wyjaśniła, że do definiowania produktu oraz produktu wadliwego należy stosować art. 2 i art. 6 dyrektywy 85/374 EWG[3]. Jak stanowi art. 2 dyrektywy 85/374 EWG za produkt należy uznać *każdą rzecz ruchomą, nawet będącą częścią składową innej rzeczy ruchomej lub nieruchomej*, w tym również elektryczność. Mimo, iż jest to pogląd dominujący, bywa w literaturze kwestionowany, głównie ze względu na niezapewnienie odpowiednio szerokiego zakresu zastosowania omawianej regulacji, gdyż wyłącza ze swojego zakresu

[1] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Zarys prawa cywilnego*, Warszawa 2021, ss. 250-254.
[2] M. Pazdan (red.), *Prawo prywatne międzynarodowe, komentarz*, Warszawa 2018, s. 908.
[3] Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations („ROME II"), COM 427, EUR-Lex Document 52003PC0427.

nieruchomości oraz przedmioty niematerialne[4]. Mając na uwadze powyższe, należy uznać, iż jeśli jakiś przedmiot stanowi produkt w rozumieniu dyrektywy 85/374/EWG, to jest nim również w ramach rozporządzenia Rzym II. Należy przy tym zaznaczyć, iż nie jest możliwe występowanie odwrotnej relacji.

Odnosząc się do samej odpowiedzialności za produkt, z art. 1 ust. 1 rozporządzenia wynika, iż zobowiązania do naprawienia szkody wyrządzonej przez produkt do których ma zastosowanie art. 5 rozporządzenia Rzym II muszą być zobowiązaniami prywatnoprawnymi[5], a zatem nie mogą być regulowane prawem publicznym. W konsekwencji analizowany artykuł nie znajdzie zastosowania w stosunku do szkody, którą wyrządzi produkt wykorzystywany przy pełnieniu funkcji w zakresie wykonywania władzy publicznej, jeśli podmiot sprawujący wspomnianą władzę miałby odpowiadać. Uwzględniając art. 1 ust. 1 należy zauważyć, iż reguła kolizyjna obejmuje wyłącznie odpowiedzialność pozakontraktową, w tym również roszczenia osób, które nabyły produkt bezpośrednio od odpowiedzialnego podmiotu gdy mają swe uzasadnienie w podstawie deliktowej. Wówczas kwalifikacja roszczenia przez prawo krajowe nie ma większego znaczenia, gdyż roszczenie o charakterze deliktowym rozstrzyga się autonomicznie w oparciu o rozporządzenie Rzym II[6].

Bez wątpienia można również stwierdzić, iż sam cel dyrektywy 85/374/EWG jest odmienny w stosunku do tego, który był stawiany przed rozporządzeniem Rzym II. W wypadku dyrektywy głównym zamierzeniem było ujednolicenie rozwiązań prawnych w określonych państwach członkowskich w ramach odpowiedzialności za produkt, dążąc przy tym do utworzenia zharmonizowanego standardu ochrony poszkodowanego. Podstawą tego ujednolicenia miało być wykreowanie systemu odpowiedzialności, który byłby niezależny od winy. Biorąc pod uwagę szczególną istotę wdrażanej regulacji, obligatoryjne stało się skonkretyzowanie pojęcia produktu

[4] M. Pazdan (red.), *Prawo prywatne…*, s. 38.
[5] M. Pazdan (red.), *Prawo prywatne…*, s. 909.
[6] Tamże.

wyłącznie do rzeczy ruchomych[7]. Wspomniane założenia podupadają w stosunku do kolizyjnych norm międzynarodowego prawa prywatnego, znajdujące się w rozporządzeniu Rzym II. Jego zamiarem nie jest unifikacja uregulowań państw członkowskich. Dąży natomiast do zharmonizowania norm kolizyjnych w ten sposób, aby niezależnie od miejsca siedziby orzekającego sądu, właściwe uznania w danym wypadku było tylko merytoryczne prawo. Należy zauważyć, iż taki cel może zostać osiągnięty tylko przy zaistnieniu przesłanki odseparowania w trakcie procesu kwalifikacji od systemu pojęć oraz środków, które są uznane we własnym prawie krajowym[8]. Co istotne, zgodnie z preambułą oraz art. 13 dyrektywy 85/374 EWG, nie skutkuje ona naruszeniem uznanych w prawach określonych państw członkowskich alternatywnych reżimów z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt, których fundamentem są odmienne założenia aniżeli z tych, o których stanowią postanowienia dyrektywy. Należy również podkreślić, pomijając odpowiedzialność niezależną od winy o której stanowi dyrektywa, iż na gruncie reżimów poszczególnych państw członkowskich mogą zaistnieć również inne podstawy pozaumowne dochodzenia roszczeń wobec wyrządzenia szkody przez produkt. Obejmuje to przedmioty w ramach definicji z art. 2 dyrektywy ale także te, które nie są produktami zgodnie z jej treścią.

3. GENEZA ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA PRODUKT NIEBEZPIECZNY

Abstrahując od winy, punktem wyjścia dla odpowiedzialności za produkt niebezpieczny stały się w latach 60-tych Stany Zjednoczone Ameryki[9]. W kolejnym czasie podejmowano próby upowszechnienia amerykańskich wzorów odpowiedzialności za produkt w ramach EWG. Głównym celem stało się wówczas

[7] Preambuła dyrektywy Rady z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (Dz.U. L 210 z 7.8.1985, p. 29–33).

[8] W tym kontekście warto wskazać na ewolucję norm prawa prywatnego międzynarodowego także w innych kwestiach, zob. E. Plewa, *Spadki w polskim prawie międzynarodowym prywatnym. Ewolucja norm a ochrona podstawowych wartości prawa spadkowego*, [w:] M. Budnik-Minierska, D. Kobylański, R. Stachyra (red.), *Unia Europejska, Świat, Polska - wybrane zagadnienia prawne*, ss. 38-56.

[9] E. Bagińska, *Odpowiedzialność za produkt w USA*, Toruń 2000, ss. 65–80.

ujednolicenie norm, a także ukształtowanie fundamentów dochodzenia roszczeń, które byłyby bardziej przychylne w stosunku do poszkodowanych[10]. Na mocy dyrektywy 85/374 EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe, wprowadzona została do unijnego porządku prawnego odpowiedzialność za produkt. Natomiast w prawodawstwie polskim odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny regulują art. 449^1-449^{11} kc. Zgodnie z ustawą z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny wdrożono wspomniane wyżej przepisy do polskiego kc, co stanowiło efekt implementacji dyrektywy 85/374. Nadmieniona implementacja dyrektywy mimo, iż bezpośrednio regulowała odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, potwierdzała już wcześniejsze stanowisko polskiej judykatury z dnia 6 sierpnia 1981 r. SN stwierdził wówczas iż ,*wprowadzenie przez producenta do obrotu towaru mogącego stanowić – ze względu na obecność ciał obcych – zagrożenie dla zdrowia lub życia stanowi czyn niedozwolony w rozumieniu art. 415 kc*[11]. Wówczas orzecznictwo przychyliło się do uznania za delikt wprowadzenie do obrotu produktów niebezpiecznych. Nadto uznano, iż winę ponoszą podmioty wobec których istnieje prawdopodobieństwo iż ponoszą odpowiedzialność za wyrządzenie szkody, co istotnie odciążyło poszkodowanego z obowiązku udowodnienia winy producenta.

Należy dodać, iż pierwszy projekt konwencji o prawie właściwym, w tym również dla zobowiązań pozaumownych powstał w 1972 r., jednakże w związku z dołączeniem do WE Wielkiej Brytanii oraz Irlandii, zakres przedmiotowy konwencji zawężono do unormowania konwencji rzymskiej. W październiku 1994 r. Rada Europejska przedstawiła uchwałę o europejskich celach w zakresie współpracy i spraw wewnętrznych. Mimo to sporządzenie jednolitych reguł kolizyjnych obejmujących zobowiązania pozaumowne nastąpiło dopiero w wyniku przekazania

[10] A. Janik, *Nowe tendencje w dziedzinie odpowiedzialności za produkt (uwagi prawno–porównawcze)*, „Państwo i Prawo" 1984, nr 8, s. 76
[11] Wyrok SN z 6.08.1981 r., I CR 219/81, OSNC 1982, nr 2-3, poz. 37.

kwestii współpracy sądowej w sprawach cywilnych i handlowych z III filaru UE do filaru I. Zaprezentowanie pierwszego projektu przez Komisję Europejską nastąpiło w maju 2002 r. Z kolei publikacja docelowej wersji rozporządzenia miała miejsce w dniu 31 lipca 2007 r. Wówczas przystąpiły do niego niemal wszystkie państwa członkowskie UE, z pominięciem Danii[12].

Dnia 11 lipca 2007 r. przyjęto finalną wersję Rozporządzenia PE i Rady (WE) nr 864/2007 o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych[13]. Obejmowało ono swym zakresem zobowiązania pozaumowne w sprawach cywilnych i handlowych, które są związane z prawami różnych państw. Uznano wtedy również zasadę odpowiedzialności. Mając na uwadze powyższe, zgodnie z rozporządzeniem Rzym II, należy stosować prawo właściwe dla zobowiązań pozaumownych niezależnie od tego czy należy ono do prawa państwa członkowskiego czy też nie. Rozporządzenie Rzym II wyznacza także jakie prawo jest właściwe przy odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny. Temu wątkowi poświęcono wyodrębnioną normę kolizyjną o której stanowi art. 5. Skądinąd nie wyklucza to zastosowania art. 14 zawierającego przesłanki, które dopuszczają wybór prawa. W konsekwencji wejścia w życie rozporządzenia Rzym II polska judykatura została zobligowana do zaprzestania stosowania ówczesnych reguł precyzujących prawo właściwe przy ocenie odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez niebezpieczny produkt. Należy również zwrócić uwagę, iż wprowadzone zmiany kładą nacisk przede wszystkim na autonomię woli stron.

Należy zaznaczyć, iż samo pojęcie zobowiązania umownego jest odmiennie unormowane w poszczególnych państwach członkowskich, dlatego też w zakresie objętym rozporządzeniem Rzym II pojęcie to należy interpretować w sposób autonomiczny, natomiast zawarte normy kolizyjne powinny mieścić także zobowiązania pozaumowne, które są oparte na zasadzie ryzyka[14].

[12] J. Gołaczyński, *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2015, ss. 225-226.
[13] Rozporządzenie (WE) NR 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych ("Rzym II") (Dz. U. UE. L. z 2007 r. Nr 199, str. 40) (dalej jako: „rozporządzenie Rzym II").
[14] Pkt. 11 preambuły rozporządzenia Rzym II.

4. CEL WPROWADZENIA REGULACJI NA PŁASZCZYŹNIE KOLIZYJNEJ

Przechodząc do omówienia rozporządzenia Rzym II należy zwrócić uwagę, iż odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny stanowi wyodrębnioną normę kolizyjną. Formułuje ją art. 5 rozporządzenia. Jak wskazuje M. Czepelak celem odosobnienia na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej jak i wyłączenia spod ogólnej regulacji wskazania prawa właściwego dla czynów niedozwolonych jest rezultatem odmienności stanów faktycznych z którymi wiąże się odpowiedzialność za produkt, a także z rozbieżnej sekwencji łączników przyjętej w art. 4 rozporządzenia Rzym II, do których należy miejsce zwykłego pobytu sprawcy i poszkodowanego, miejsce powstania szkody. Wskazano iż miejsce powstania szkody stanowi niewspółmierną sposobność dla wykazania związku pomiędzy stanem faktycznym, a prawem danego państwa. Podkreślić przy tym należy, iż miejscem powstania szkody jest miejsce powstania skutku, czyli tam gdzie naruszono dobro chronione prawem. Stąd należy przyjąć, iż pojawienie się skutku w sytuacji odpowiedzialności za produkt stanowi zwykle przypadek. Powoduje to, iż producent nie mógłby oszacować jakie prawo właściwe będzie obowiązywało w stosunku do jego odpowiedzialności odszkodowawczej[15]. Taka sytuacja mogłaby również wprowadzać w błąd importera, który byłby zmuszony w swojej działalności wziąć pod uwagę skutki stosowania prawa państwa, na terytorium którego obecności produktu nierzadko nie mógł się spodziewać, czy osobę będącą poszkodowanym – zazwyczaj konsumenta. Należałoby zatem przyjąć, iż założeniem wprowadzenia omawianej regulacji na płaszczyźnie kolizyjnej było wyważenie interesów zarówno producentów jak i ewentualnych poszkodowanych[16].

Celem omawianej regulacji jest również zagwarantowanie ochrony zdrowia konsumentom, sprawiedliwego rozkładu ryzyka, czy ułatwienie handlu i niezakłóconej konkurencji[17]. Zauważyć przy tym można, iż wymienione postulaty

[15] M. Czepelak, *Międzynarodowe prawo zobowiązań Unii Europejskiej*, Warszawa 2012.
[16] Pkt 20 preambuły rozporządzenia Rzym II.
[17] Tamże; Co ma także istotne znaczenie w różnego rodzaju procesach transakcyjnych, fuzji i przejęć, zob. M. Gronowski, *Aktualny kształt i wybrane zagadnienia problemowe powstania przez połączenie*

niełatwo jest jednocześnie zrealizować. Należałoby zapewnić osobie poszkodowanej prawo na podstawie którego posiadałaby możliwość odwołania od regulacji prawnych, które są jej znane, a z kolei producentowi prawo do ustalenia, jeszcze przed procesem powstania szkody, jakie prawo znajdzie zastosowanie przy ocenie jego potencjalnej odpowiedzialności.

5. RODZAJE ORAZ HIERARCHIA ŁĄCZNIKÓW

Wyżej wymienione założenia mają zostać zrealizowane w ramach art. 5 rozporządzenia Rzym II formułujące normę kolizyjną u podstaw której leżą rodzaje oraz hierarchia łączników, tym samym odstępując od powszechnie aprobowanej dla deliktów właściwości prawa miejsca wystąpienia skutku. Zgodnie z art. 5 ust. 1 rozporządzenia prawem właściwym dla zobowiązania pozaumownego z tytułu szkody wyrządzonej przez produkt jest:

a) prawo państwa miejsca zwykłego pobytu poszkodowanego z chwili wystąpienia szkody, jeśli produkt został wprowadzony w tym państwie lub w braku takiego prawa;
b) prawo państwa w którym produkt nabyto, jeśli został on wprowadzony do obrotu w tym państwie lub gdy nie zachodzi ta okoliczność;
c) prawo państwa w którym powstała szkoda jeżeli produkt został wprowadzony do obrotu w tym państwie.

Prawem właściwym jest jednak prawo państwa miejsca zwykłego pobytu osoby, której przypisuje się odpowiedzialność, jeżeli osoba ta nie mogła w uzasadniony sposób przewidzieć wprowadzenia produktu lub produktu tego samego rodzaju do obrotu w państwie którego prawo stosuje się zgodnie z lit. a-c.

Art. 5 ust. 1 wprowadzając normę kolizyjną przychyla się do postulatu dotyczącego ochrony osoby poszkodowanej, jak i interesu podmiotu

krajowej i zagranicznej spółki kapitałowej oraz spółki europejskiej, [w:] D. Dylewski, M. Budnik-Minierska, K. Mozgiel-Wiecha (red.), *Prawo w Europie w XXI wieku. Wybrane zagadnienia*, Łódź 2021, ss. 33-47.

odpowiedzialnego. Omawiany przepis wprowadzając pewną strukturę reguł kolizyjnych, dokonuje podziału na rodzaje i hierarchię wymienionych w nim łączników. Mając na uwadze art. 4 oraz art. 14 rozporządzenia Rzym II należy zauważyć, iż w pierwszej kolejności w zastosowaniu ma wybór prawa przez strony. Dopiero gdy nie zostanie wskazane żadne prawo, należy się odwołać do prawa państwa, w którym osoba, której przypisuje się odpowiedzialność jak i poszkodowany posiadają w momencie zaistnienia szkody miejsce zwykłego pobytu. Należy zaznaczyć, iż obie strony muszą posiadać miejsce stałego pobytu w tym samym państwie, co wskazuje art. 4 ust. 2 rozporządzenia. W dalszej kolejności w przypadku braku państwa wspólnego miejsca pobytu, prawo właściwe zostanie określone w oparciu o czynnik wprowadzenia produktu do obrotu. Należy przy tym zaznaczyć, iż z art. 5 ust. 1 wynika konieczność, aby wprowadzenie produktu do obrotu było rozsądnie przewidywalne. Stąd znajdzie zastosowanie prawo właściwe tego państwa, w którym miejsce zwykłego pobytu posiada poszkodowany, jeśli produkt był wprowadzony do obrotu w tym państwie, a jednocześnie wprowadzenie to było rozsądnie przewidywalne dla potencjalnej osoby zobowiązanej (art. 5 ust. 1 lit. a). W przeciwnym razie, w przypadku niezaistnienia przesłanki rozsądnej przewidywalności wprowadzenia do obrotu, należy stosować prawo państwo w którym produkt został nabyty, jeśli był on wprowadzony do obrotu w tym państwie oraz wprowadzenie to było rozsądnie przewidywalne dla potencjalnej osoby zobowiązanej (art. 5 ust. 1 lit. b). Jeśli i w tym przypadku przesłanka przewidywalności nie zostanie spełniona, wówczas właściwe będzie prawo tego państwa w którym doszło do powstania szkody, jeśli produkt ten został w tym państwie wprowadzony do obrotu i zaistniała przesłanka rozsądnej przewidywalności dla osoby potencjalnie zobowiązanej (art. 5 ust. 1 lit. c)[18]. Zgodnie z brzmieniem art. 5 ust. 1 rozporządzenia jeśli osoba która miałaby ponosić odpowiedzialność nie mogła w uzasadniony sposób przewidzieć wprowadzenia produktu do obrotu w żadnym z państw przewidzianym przez art. 5 ust. 1 lit. a, b, c, rozporządzenia Rzym II, prawem właściwym będzie wówczas prawo tego państwa, w którym osoba ta posiada

[18] M. Pazdan (red.), *Prawo prywatne…*, s. 911

miejsce stałego pobytu. Stosuje się wówczas normę kolizyjną, która posługuje się łącznikiem personalnym osoby, której przypisuje się odpowiedzialność[19].

Należy podkreślić, iż wymienione wyżej łączniki wraz z klauzulą przewidywalności stanowią odpowiednio wyważone rozwiązania dla realizacji celów omawianego rozporządzenia. Każde z wymienionych rozwiązań wskazanych w art. 5 ust. 1 lit. a-c chronią interesy podmiotu, który mógłby potencjalnie ponieść odpowiedzialność. Wspomniany podmiot będzie zobowiązany do respektowania właściwości prawa miejsca zwykłego pobytu poszkodowanego, prawa państwa nabycia produktu czy prawa miejsca wystąpienia szkody, tylko jeśli produkt na terytorium określonego państwa wprowadzono do obrotu, a on sam miał możliwość, aby to przewidzieć. W przypadku nie zrealizowania wymienionych wyżej przesłanek, należy stosować prawo państwa miejsca jego zwykłego pobytu. Należy podkreślić, iż komentowany przepis nie wskazuje jakie prawo byłoby właściwe w sytuacji, gdy szkodę wyrządził produkt, który nie był wprowadzony na rynek w żadnym z miejsc o których mowa w art. 5 ust. 1 lit. a-c. W literaturze proponowane są różne rozstrzygnięcia wspomnianego problemu, jednak najbardziej przekonujące wydaje się stosowanie *a fortiori* art. 5 ust. 1 zdanie 2 i uznanie iż właściwe jest prawo miejsca zwykłego pobytu producenta[20].

Z kolei art. 5 ust. 2 rozporządzenia Rzym II podkreśla przesłankę znacznego ściślejszego związku. Jeśli czyn niedozwolony pozostaje w znacznie silniejszym związku z innym państwem, wówczas w drodze wyjątku prawem właściwym może być prawo innego państwa niż to, o którym stanowi art. 5 ust. 1 rozporządzenia. Jak podkreśla P. Machnikowski może to być także prawo jednego z państw wskazanych przez art.. 5 ust. 1 Rzym II, które w danym stanie faktycznym nie znalazło zastosowania. Natomiast pojęcie znacznie ściślejszego związku należy rozumieć poprzez istnienie wcześniejszego stosunku między stronami, przykładowo w postaci zawartej umowy, który byłby ściśle związany z określonym czynem

[19] P. Fik, P. Staszczyk, *Prawo właściwe dla zobowiązań pozaumownych. Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Rzym II, komentarz*, Warszawa 2014.
[20] P. Machnikowski, *Prawo właściwe dla odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt według art. 5 Rzym II*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego" 2015, nr 4, s. 844.

niedozwolonym[21]. Należy również zauważyć, iż wspomniana regulacja z art. 5 ust. 2 stanowi odzwierciedlenie art. 4 ust. 3 rozporządzenia. W szczególności znajdzie ona zastosowanie w relacjach pomiędzy podmiotem pociągniętym do odpowiedzialności, a pierwszym nabywcą produktu, czyli między stronami zawartej umowy.

6. WYBÓR PRAWA PRZEZ STRONY JAKO PRZESŁANKA PIERWSZEŃSTWA W JEGO STOSOWANIU

W świetle art. 14 rozporządzenia Rzym II stronom przysługuje również z zakresu zobowiązania pozaumownego dotyczącego szkody wyrządzonej przez produkt wybór prawa, który ma pierwszeństwo przed wszelkimi obiektywnymi łącznikami. Wówczas strony mogą poddać zobowiązanie pozaumowne wybranemu przez siebie prawu poprzez porozumienie zawarte po wystąpieniu zdarzenia powodującego szkodę, czy porozumienia swobodnie wynegocjowanego przed wystąpieniem zdarzenia powodującego szkodę w przypadku gdy wszystkie strony prowadzą działalność gospodarczą. Dodatkowo wybór prawa powinien być wyraźny lub w sposób dostatecznie pewny wynikać z okoliczności sprawy i nie może naruszać praw osób trzecich.

W doktrynie wybór prawa właściwego definiuje się jako ,*określenie przez strony systemu prawnego właściwego dla danej sytuacji życiowej, której są uczestnikami. Taka możliwość wynika z kompetencji nadanej przez unijnego prawodawcę, który tym samym determinuje, czy i kiedy wskazanie prawa przez strony jest dopuszczalne*[22]. Należy przy tym zwrócić uwagę, iż art. 14 ust. 1 normuje możliwość wyraźnego wyboru prawa, ale również wybór może nastąpić w sposób dorozumiany. Można zatem dojść do wniosku, iż aby wybór prawa był skuteczny nie jest wymagane aby strony wyraźnie wskazały prawo określonego państwa, lecz wystarczające jest samo wyrażenie woli w zakresie ogólnych okoliczności

[21] M. Pazdan (red.), *Prawo prywatne…*, s. 915.
[22] M. Czepelak, *Międzynarodowe prawo…*, Warszawa 2012, s. 104.

dotyczących danego przypadku. Co istotne, wyrażenie przez stron swej woli powinno być rzeczywiste, lecz jeśli nie może być ona sformułowana, to sąd powinien ustalić prawo właściwe na gruncie normy stosującej obiektywny łącznik. Mając również na uwadze art. 14 ust. 2 i 3 należy stwierdzić iż ograniczają one autonomię wyboru prawa. Wprawdzie strony mają możliwość wskazania prawa jakiegokolwiek państwa, jednakże skutek takiego wyboru zostaje ograniczony tylko do płaszczyzny merytorycznej[23].

Wybór prawa właściwego przez strony odgrywa istotną rolę jako łącznik kolizyjnej normy prawa prywatnego międzynarodowego. Strony wybierając prawo przesądzają, iż znajdzie ono zastosowanie do zachodzącego między nimi stosunku, ponieważ przysługuje mu pierwszeństwo w stosunku do przepisów prawa, które są wskazane poprzez normę stosującą łącznik obiektywny.

7. KRYTERIUM WPROWADZENIA PRODUKTU DO OBROTU ORAZ WYMÓG PRZEWIDYWALNOŚCI

Wprowadzenie produktu do obrotu stanowi istotną rolę w stosowaniu prawa właściwego w zakresie odpowiedzialności za produkt. Występuje ono w każdym z trzech łączników, które wskazuje art. 5 ust. 1 lit. a-c rozporządzenia Rzym II. Wymaga podkreślenia, iż wspomniane kryterium zapewnia odpowiedni poziom ochrony osobie użytkującej produkt. Pojęcie wprowadzenia produktu do obrotu jest różnie rozumiane w piśmiennictwie. Podkreśla się przy tym, iż nie musi ono stanowić działania wyłącznie producenta, ponieważ mogą je realizować również inne podmioty. Wystarczające jest samo zaoferowanie produktu w danym państwie potencjalnym nabywcom. Co przy tym istotne, nie jest wymagana tożsamość przedstawianego produktu, który stał się przyczyną szkody. Wystarczy, że przedsiębiorca który oferował na rynku produkt posiada te same cechy z zakresu bezpieczeństwa użytkownika i otoczenia, co produkt który wywołał szkodę[24]. Można

[23] P. Fik, P. Staszczyk, *Prawo właściwe…*
[24] M. Pazdan (red.), *Prawo prywatne…*, s. 913.

zatem dojść do wniosku, iż przy wprowadzeniu produktu do obrotu decydują cechy relewantne w stosunku do bezpiecznego korzystania z tego produktu zgodnie z jego przeznaczeniem.

Art. 5 ust. 1 rozporządzenia Rzym II wskazuje na trzy łączniki, które znajdują zastosowanie wyłącznie gdy wprowadzenie w danym państwie produktu do obrotu było dla podmiotu odpowiedzialnego przewidywalne. W literaturze podkreśla się, iż kwestię rozsądnej przewidywalności należy rozstrzygnąć obiektywnie, kierując się przy tym wszelkimi okolicznościami danej sprawy, uwzględniając przy tym charakter produktu, jego skalę, działalność producenta. Jednakże to po stronie osoby na której spoczywa odpowiedzialność leży ciężar dowodu, obowiązek wykazania, że nie mogła w sposób uzasadniony przewidzieć wprowadzenia produktu do obrotu w państwie, którego prawo zostało wskazane[25].

8. ROLA KLAUZULI PORZĄDKU PUBLICZNEGO

Podkreślenia wymaga również rola art. 26 rozporządzenia Rzym II zawierający instrument jakim jest klauzula porządku publicznego. Zgodnie z jego treścią możliwe jest wyłączenie zastosowania norm prawa właściwego, jeśli ich stosowanie jest w sposób oczywisty niezgodne z porządkiem publicznym państwa siedziby sądu. ETS w swoim orzecznictwie podnosi, iż klauzulę porządku publicznego sądy powinny uwzględniać z ostrożnością, tylko w kontekście tych przepisów których zastosowanie skutkowałoby oczywistą sprzecznością z porządkiem publicznym państwa sądu[26]. Taka okoliczność zaistniałaby jeśli normy prawa właściwego odebrałyby osobie poszkodowanej wszelką ochronę prawną w sytuacji wyrządzenia szkody przez produkt niebezpieczny[27].

[25] M. Czepelak, *Międzynarodowe prawo…*, s. 124.
[26] Wyrok Trybunału z dnia 4 lutego 1988 r. Horst Ludwig Martin Hoffmann przeciwko Adelheid Krieg. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym: Hoge Raad - Niderlandy. Konwencja brukselska - Artykuły 26, 27, 31 i 36. Sprawa 145/86 (EUR-Lex Document 61986CJ0145).
[27] F. Piotr, S. Piotr, *Prawo właściwe…*

9. PODSUMOWANIE

Biorąc pod uwagę wszystkie wymienione okoliczności w zakresie oceny odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, należy uwzględnić w pierwszej kolejności prawo jakie wybrały strony, następnie istnienie ścisłego związku pomiędzy zdarzeniem a terytorium określonego państwa, wspólne miejsce zwykłego pobytu obu stron, miejsce zwykłego pobytu poszkodowanego jeśli produkt został wprowadzony do obrotu w tym państwie a podmiot ponoszący odpowiedzialność mógł i winien był to przewidzieć, miejsce nabycia produktu, wystąpienia szkody wraz ze spełnieniem warunku wprowadzenia do obrotu w tym państwie a także przesłanki przewidywalności i wreszcie miejsce zwykłego pobytu podmiotu pociągniętego do odpowiedzialności. Jednakże należy zauważyć, że wskazane przez strony prawo jako właściwe pozostanie poddane kontroli w obszarze zgodności następstw jej zastosowania z klauzulą porządku publicznego państwa sądu o którym stanowi art. 26 rozporządzenia Rzym II.

BIBLIOGRAFIA

Literatura:

Bagińska E., *Odpowiedzialność za produkt w USA*, Toruń 2000.

Czepelak M., *Międzynarodowe prawo zobowiązań Unii Europejskiej*, Warszawa 2012.

Fik P., Staszczyk P., *Prawo właściwe dla zobowiązań pozaumownych. Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Rzym II, komentarz*, Warszawa 2014.

Gniewek E., Machnikowski P. (red.), *Zarys prawa cywilnego*, Warszawa 2021.

Gołaczyński J., *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2015.

Gronowski M., *Aktualny kształt i wybrane zagadnienia problemowe powstania przez połączenie krajowej i zagranicznej spółki kapitałowej oraz spółki europejskiej*, [w:] D. Dylewski, M. Budnik-Minierska, Mozgiel-Wiecha K. (red.), *Prawo w Europie w XXI wieku. Wybrane zagadnienia*, Łódź 2021.

Janik A., *Nowe tendencje w dziedzinie odpowiedzialności za produkt (uwagi prawno–porównawcze)*, „Państwo i Prawo" 1984, nr 8.

Machnikowski P., *Prawo właściwe dla odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt według art. 5 Rzym II*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego" 2015, nr 4.

Pazdan M. (red.), *Prawo prywatne międzynarodowe, komentarz*, Warszawa 2018.

Plewa E., *Spadki w polskim prawie międzynarodowym prywatnym. Ewolucja norm a ochrona podstawowych wartości prawa spadkowego*, [w:] M. Budnik-Minierska, D. Kobylański, R. Stachyra (red.), *Unia Europejska, Świat, Polska - wybrane zagadnienia prawne*.

Akty prawne:

Rozporządzenie (WE) NR 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych ("Rzym II") (Dz. U. UE. L. z 2007 r. Nr 199, str. 40).

Dyrektywa Rady z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (Dz.U. L 210 z 7.8.1985, p. 29–33).

Orzecznictwo:

Wyrok Trybunału z dnia 4 lutego 1988 r. Horst Ludwig Martin Hoffmann przeciwko Adelheid Krieg. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym: Hoge Raad - Niderlandy. Konwencja brukselska - Artykuły 26, 27, 31 i 36. Sprawa 145/86 (EUR-Lex Document 61986CJ0145).

Wyrok SN z 6.08.1981 r., I CR 219/81, OSNC 1982, nr 2-3, poz. 37.

Materiały legislacyjne:

Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations („ROME II"), COM 427, EUR-Lex Document 52003PC0427.

***

LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY A DANGEROUS PRODUCT WITH REGARD TO THE ROME II REGULATION

Abstract: This work addresses the issue of liability for damage caused by a dangerous product against the background of EP and Council Regulation (EC) No 864/2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II). In view of the massification and dissemination of economic transactions, which often have products as their subject matter, the issue of liability for damage caused by a dangerous product is considered in the context of private international law. The work considers the scope of the definition of a product and product liability, the purpose of regulation at the level of conflict of laws, the types and hierarchy of connecting factors, the parties' choice of law, the criterion for placing a product on the market, the public policy clause and a historical overview. The work is based on the use of dogmatic, including historical and theoretical-legal methods.

Keywords: Liability for damage, dangerous product, Rome II, conflict of laws.